

dr hab. Stanisław ZARYCHTA prof. AMW
Akademia Marynarki Wojennej
Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich
Katedra Operacji Morskich

Gdynia, dn. 25.12.2023r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Patryka REŚKIEWICZA pt.

ŚRODOWISKO BEZPIECZEŃSTWA WSCHODNIEJ FLANKI SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO W OBLICZU ROSYJSKICH ZDOLNOŚCI ANTYDOSTĘPOWYCH A2/AD (ANTI-ACCESS/AREA DENIAL)

Opracowanej pod naukowym kierownictwem dr hab. Jerzego ZALEWSKIEGO, prof. WAT

Podstawa wykonania recenzji: Pismo Przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej „Nauki o Bezpieczeństwie” Wojskowej Akademii Technicznej płk dr hab. Szymona WITKOWA, prof. WAT NR 72/RDN NoB/2023 z dnia 25 października 2023 r. w sprawie wyznaczenia recenzentów w postępowaniu doktorskim mgr. Patryka REŚKIEWICZA.

1. Uwagi ogólne

Agresywna polityka Rosji w połączeniu z aneksją Krymu w 2014 roku oraz inwazją na Ukrainę znacząco wzmocniła postrzeganie Rosji jako głównego zagrożenia na zachodnim kierunku strategicznym. Rosja, dążąc do realizacji swoich strategicznych celów na tym kierunku, realizuje politykę delegitymizacji zdolności odstraszenia Sojuszu Północnoatlantyckiego. Jak podkreślił autor kluczowym instrumentem, umożliwiającym Federacji Rosyjskiej (FR) realizację tych założeń, stał się rozwój sił i środków izolowania pola walki, definiowane jako „zdolności antydostępowe A2/AD”. FR uwzględniając konwencjonalną przewagę sił NATO w regionie, przystąpiła do rozbudowy wielodomenowych zdolności A2/AD wzdłuż wschodniej flanki. Zakładają one wyrównanie różnic w parytetach wojskowych, wykreowanie regionalnej przewagi po stronie sił własnych oraz utrzymywanie przewagi po stronie odstraszenia. Realizacja tych założeń może utrudnić skuteczną obronę państw położonych na wschodnich rubieżach NATO.

Ze względu na zagrożenia kraje leżące w bezpośredniej bliskości Rosji są zdecydowanymi orędownikami wzmocnienia obrony zbiorowej Sojuszu i obecności sojuszniczej na wschodniej flance. Większość krajów wsparła politycznie i wojskowo Ukrainę. Wyraźnie wzrosła w nich waga polityki obronnej i modernizacji sił zbrojnych. W ostatnich latach we wszystkich państwach regionu przyspieszono modernizację wybranych rodzajów sił zbrojnych. Najważniejszym priorytetem modernizacyjnym dla NATO jest rozbudowa infrastruktury wojskowej, sił powietrznych, artylerii, obrony przeciwrakietowej

i obrony powietrznej. Wschodnia flanka NATO stoi zarówno przed wyzwaniami, ale i szansami. Szkolenie, edukacja i ćwiczenia muszą być rdzeniem nowej zdolności odpowiedzi na wschodniej flance poczynając od dalekiej północy, aż do Morza Czarnego.

Ważnymi rejonami dla działalności NATO były i są obszary morskie, które posiadają wysoką rangę, czego przykładem było utworzenie w okresie zimnej wojny Połączonego Dowództwa Cieśnin Bałtyckich i Bałtyku Zachodniego, Połączonego Dowództwa Sił Morza Śródziemnego oraz Atlantyckiego Teatru Działań Bojowych. Siły morskie wykorzystywane były do działań blokadowych, prowadziły działania defensywne i ofensywne, przerzucały siły lądowe w wyznaczone rejon, zapewniały bezpieczeństwo żeglugi na liniach komunikacji morskiej i wielokrotnie wpływały na wynik działań prowadzonych zarówno na morzu jak i na lądzie.

Z tego powodu obszar morski jest obiektem zainteresowania nie tylko strategów wojskowych, ale i polityków. To właśnie środowisko morskie pozwala rozwijać sieć międzynarodowych powiązań pomiędzy państwami, co zdecydowanie wpływa na kształtowanie struktur systemu międzynarodowego. Według specjalistów z NATO, powodzenie w przyszłej wojnie, prowadzonej w Europie będzie w dużej mierze zależęć od dostaw i przerzutu sił zbrojnych, uzbrojenia i środków materiałowo-technicznego z terytorium Stanów Zjednoczonych do Europy.

Tak więc morski i wielodomenowy wymiar funkcjonowania NATO miał i ma bardzo istotny wpływ na całokształt działania Sojuszu. W obecnym czasie NATO kontynuuje rotację wysuniętej obecności sił we wschodniej części Sojuszu, wzmacnia siły w regionie Morza Czarnego i Morza Bałtyckiego poprzez rozmieszczenie Stałych Sił Morskich i operacyjną działalność lotniczą. Sojusz wzmacnia działalność morską, poprawia interoperacyjność sił, zwiększa świadomość sytuacyjną na morzu i wzmacnia umiejętności zbiorowego prowadzenia działań morskich w kluczowych obszarach, w tym w działaniach przeciw okrętom podwodnym, operacjach desantowych i ochronie morskich linii komunikacyjnych.

Można założyć, że środowisko bezpieczeństwa w dalszym ciągu będzie określane poprzez konflikty, napięcia, kryzysy, które będzie cechowała nieprzewidywalność, trudna do przewidzenia intensywność, zmienność oraz chaos.

Uwzględniając powyższe wprowadzenie oceniam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr Patryka REŚKIEWICZA poświęcona jest ważnej, ale i złożonej problematyce dotyczącej funkcjonowania NATO w morskiej i wielowymiarowej domenie w ciągle zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego. Złożoność planowania i działania sił zbrojnych Sojuszu dowodzi o ważności i aktualności podjętej przez Doktoranta problematyki dotyczącej zdolności antydostępowej A2/AD. Oceniam tym samym, że recenzowana rozprawa doktorska, przedłożona w Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej, dotyczy istotnych obszarów badawczych i wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu związanemu z zagadnieniami bezpieczeństwa i wielodomenowego wymiaru działalności NATO.

2. Ocena warstwy metodologicznej

Przyjęte przez Doktoranta założenia metodologiczne spełniają na wysokim poziomie wymagania stawiane pracom doktorskim. Autor poprawnie i z dużym wyczuciem naświetlił potrzebę podjęcia badań w przedmiotowym zakresie, uzasadniając ją teoretycznymi rozważaniami.

Metodologię przeprowadzonych badań naukowych w zakresie tematu rozprawy Autor przedstawił we wstępie (s.9-12), zamieszczając kolejno cel badań, problem badawczy, hipotezę badawczą oraz wynikające z treści ograniczenia badawcze.

Głównym celem pracy jest zaprezentowanie analiz rosyjskich zdolności A2/AD w kontekście wyzwań i zagrożeń dla architektury bezpieczeństwa wschodniej flanki NATO. Natomiast celem poznawczym jest analiza i walidacja założeń koncepcji A2/AD: NATO-wskiej i rosyjskiej, w tym zdolności ich wpływu na euroatlantycką architekturę bezpieczeństwa regionalnego. W wymiarze użytecznym dysertacja ma na celu zaprezentowanie koncepcji wzmocnienia wschodniej flanki NATO w kontekście wyzwań i zagrożeń generowanych przez zdolności A2/AD Federacji Rosyjskiej.

W oparciu o cel główny Doktorant sformułował główny problem badawczy w postaci pytania: *W jakim stopniu rozwój rosyjskich zdolności A2/AD zagraża architekturze bezpieczeństwa „wschodniej flanki” NATO?* Dla tak przyjętego głównego problemu badawczego sformułowano sześć szczegółowych problemów badawczych:

1. *Jak należy identyfikować, interpretować i mierzyć zdolności (siły i środki) A2/AD?*
2. *Jak definiować zdolności A2/AD prezentowanej w myśli rosyjskiej?*
3. *W jaki sposób dyslokowane rosyjskie bastiony A2/AD wyznaczają geostrategiczny charakter wyzwań i zagrożeń dla architektury bezpieczeństwa wschodniej flanki NATO?*
4. *Jakim potencjałem militarnym służącym do przełamania rosyjskich zdolności A2/AD dysponują państwa wschodniej flanki NATO?*
5. *Jakiego rodzaju działania prowadzi Sojusz Północnoatlantycki w zakresie modernizacji własnych zdolności, adekwatnych do wyzwań i zagrożeń antydostępowego środowiska na „wschodniej flance NATO”?*
6. *Jaki charakter/wymiary może przybrać potencjalny konflikt w antydostępowej przestrzeni walki z uwzględnieniem case study „wschodniej flanki NATO”?*

Wg mojej oceny cel badań został pozytywnie określony, a sformułowany na tym tle główny problem badawczy w postaci sześciu pytań badawczych uważam za zdefiniowany poprawnie i odpowiadający tematyce dysertacji.

Kolejnym działaniem Autora było sformułowanie hipotezy roboczej w brzmieniu: *Zdolności A2/AD Federacji Rosyjskiej implikują charakter zagrożeń bezpieczeństwa*

„wschodniej flanki NATO” i determinują kierunki odpowiedzi działań polityczno-militarnych Sojuszu Północnoatlantyckiego, mających na celu neutralizację rozpoznawanych /antycypowanych zagrożeń.

Sformułowanie hipotezy roboczej pozwoliło Doktorantowi na sformułowanie sześciu hipotez szczegółowych (s.10-11). Wg mojej oceny hipotezy badawcze zostały skonstruowane poprawnie, są klarowne i jednoznaczne, co umożliwiło przeprowadzenie ich weryfikacji.

Oceniam, że przyjęte przez Doktoranta założenia metodyczne spełniają, na ogólnym poziomie, wymagania stawiane pracom doktorskim. Autor poprawnie wskazał przedmiot zainteresowania badawczego i naświetlił potrzebę podjęcia badań w przedmiotowym zakresie. Uzasadnienie wyboru tematu dysertacji oraz potrzeby podjęcia badań w przedmiotowym zakresie uznaję za przekonujące.

Główny cel, problem i hipotezy badawcze są ze sobą skorelowane w sposób przemyślany i ukazują ogólny oraz szczegółowy zamysł zakresu przeprowadzenia badań.

Pozytywnie ocenić należy także ograniczenia badawcze, które ze względu na szeroką tematykę problemu przyjęto właściwie. Określono czas, obszar, podmiot i przedmiot badań. Wartym podkreślenia jest fakt, iż ograniczenia były znacząco determinowane problemami związanymi z realizacją postawionych celów w ramach prowadzonych badań.

W dalszej kolejności Doktorant wyeksponował wykorzystane metody teoretyczne i empiryczne oraz techniki badawcze. Spośród metod teoretycznych wykorzystano: metodę analizy systemowej, metodę analizy porównawczej, głównie do zaprezentowania różnic potencjałów militarnych państw wschodniej flanki NATO oraz metodę decyzyjną pozwalającą na zbadaniu/określeniu kierunków rozwoju polityki obronnej i rozwoju sił zbrojnych. W ramach technik teoretycznych zastosowano również metodę statystyczną umożliwiającą ilustrowanie potencjałów A2/AD Federacji Rosyjskiej i NATO, ze szczególnym uwzględnieniem państw wschodniej flanki.

Dobór metod badawczych uważam za trafny i uzasadniony. W tym kontekście, pozytywnie ocenić należy rzetelność naukową Autora, a zastosowane metody wynikają z przyjętych schematów postępowania badawczego.

3. Ocena merytoryczna dysertacji

Recenzowana rozprawa doktorska wnosi istotne treści dla postrzegania problematyki stanowiącej obszar badawczy i stanowi spójne opracowanie umożliwiające realizację zamierzonego celu badawczego. Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, wykazu rysunków i tabel oraz bibliografii.

Praca zaczyna się **wstępem** (s.7-14), w którym Autor zapoznaje nas z problematyką badań, uzasadnia potrzebę zajęcia się problemem, przedstawia etapy pracy badawczej

i metodologiczne założenia badawcze. Dokonuje także charakterystyki poszczególnych rozdziałów.

W rozdziale pierwszym (s.15-63) zatytułowanym „Teoriopoznawcze aspekty identyfikowania i interpretowania zdolności antydostępowych: Anti-Access/Area Denial (A2/AD)” Dyplomant zaprezentował istotę, genezę i charakter zdolności A2/AD. Zdefiniował akronim A2/AD, wyjaśnił istotę zamierzeń polityczno-wojskowych służących dalszej rozbudowie zdolności względem charakterystyki nowych zmiennych środowiska walki, uwzględniających rolę aktorów niepaństwowych i wzrastające znaczenie cyberprzestrzeni w operacjach antydostępowych. W rozdziale przedstawił także analizę komparatystyczną podmiotów operujących w tzw. „bańce A2/AD” i podmiotów posiadających aktywa A2/AD, wskazując przy tym współczesne trendy militarne zwalczania zdolności A2/AD przeciwnika. Zaprezentował model zdolności oddziaływania A2/AD sił regularnych i główne zadania wydzielonych sił zbrojnych.

Podsumowując treść rozdziału, należy pozytywnie ocenić ten rozdział w kontekście zrozumienia treści pozostałych rozdziałów. Autor dokonał ewaluacji i doszedł do wniosku, że analiza współczesnej myśli wojskowej pozwoliła zdefiniować A2/AD jako strategię asymetryczną, wykorzystującą wielodomenowe zdolności w wymiarze A2/AD. Wymiar Anti-Access odnosi się do działań na poziomie operacyjnym, operacyjno-strategicznym i zakłada uniemożliwienie przeciwnikowi przerzutu swoich sił i dostęp do kwestionowanego regionu. Natomiast wymiar Area-Denial to działania na styku działań operacyjnych oraz taktycznych, mających na celu uniemożliwienie przeciwnikowi swobody manewru w obrębie kwestionowanego regionu.

W rozdziale drugim „Koncepcja A2/AD w rosyjskiej myśli strategicznej” (s.64-141) Doktorant koncentruje się na precyzyjnym wyjaśnieniu definiowania zdolności A2/AD w myśli rosyjskiej. W rozdziale tym zawarł sześć podrozdziałów i podsumowanie. W podrozdziale pierwszym omówił koncepcję odstraszenia strategicznego Federacji Rosyjskiej, która uległa głębokim przeobrażeniom na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Autor podkreśla, że chociaż sam termin A2/AD nie funkcjonuje w rosyjskiej nomenklaturze wojskowej to budowa zdolności izolowania pola walki jest obecna we współczesnej myśli strategicznej FR. Słownik terminów wojskowych rosyjskiego Ministerstwa Obrony definiuje strategiczne odstraszenie jako „system środków militarnych i niemilitarnych, mających na celu powstrzymanie drugiej strony od użycia siły przeciwko Federacji Rosyjskiej, zwłaszcza na skalę strategiczną. Strukturalnie koncepcja odstraszenia strategicznego oparta jest na bazie komponentów defensywnych i ofensywnych. Dyplomant stwierdza, że rosyjska koncepcja odstraszenia strategicznego, budowana w oparciu o wielowymiarowe zdolności, wykorzystujące nowoczesne środki rażenia w istocie oddaje to, co w leksykonie zachodu utożsamiane jest z pojęciem A2/AD. Szerokie spectrum rosyjskich zdolności A2/AD

obejmuje wykorzystywanie środków walki radioelektronicznej, środków precyzyjnego rażenia, wielowarstwowych systemów obrony powietrznej i broni jądrowej, która jest zasadniczym elementem rosyjskiego systemu odstraszania strategicznego.

Analiza tych składowych pozwala określić model rosyjskich zdolności A2/AD, zawierający również rosyjską wizję drabiny eskalacyjnej konfliktu z wykorzystaniem dedykowanych jej sił i środków. Dyplomant podkreśla, że Federacja Rosyjska dysponuje wielowymiarowym katalogiem sił i środków w zakresie kontroli drabiny eskalacyjnej. Jej dotychczasowy strategiczny komponent nuklearny został poszerzony o taktyczne ładunki jądrowe oraz środki konwencjonalne (w wymiarze ofensywnym i defensywnym). Konwencjonalny komponent rosyjskiej w sposób istotny rozbudował „długość” drabiny eskalacyjnej. W podsumowaniu Dyplomant stwierdza, że współczesne analizy i raporty przedstawiają rosyjskie zdolności A2/AD, jako jedne z najpoważniejszych wyzwań i zagrożeń dla architektury bezpieczeństwa wschodniej flanki NATO. Federacja Rosyjska dysponuje szerokim katalogiem sił i środków umożliwiającym realizację zadań na każdym poziomie drabiny eskalacyjnej.

Podsumowując rozdział, należy bardzo pozytywnie ocenić zawarte treści w kontekście odpowiedzi na postawione problemy badawcze.

W rozdziale trzecim zatytułowanym „Rosyjskie bastiony A2/AD wzdłuż wschodniej flanki NATO” (s.142-197) Autor podejmuje problematykę geostrategicznego znaczenia rosyjskich bastionów A2/AD w obwodzie kaliningradzkim, Krymie, Arktyce i na Białorusi z uwzględnieniem wyzwań i zagrożeń euroatlantyckiej architektury bezpieczeństwa. Analizom poddany został potencjał militarny Federacji Rosyjskiej ulokowany w bastionach, co pozwala identyfikować i interpretować zakres i charakter rosyjskich zdolności A2/AD.

Na podstawie przeprowadzonych badań, które są wynikiem wnikliwej analizy środowiska bezpieczeństwa Dyplomant stwierdził, że Federacja Rosyjska zbudowała uniwersalny model A2/AD wzdłuż wschodniej flanki NATO, który może być wykorzystany zarówno w celach ofensywnych i defensywnych. Dla FR bastiony A2/AD, to obszary o specjalnym znaczeniu militarnym. Koncepcja bastionów zakłada stworzenie bardzo silnej strefy obrony powietrznej przy wykorzystaniu różnorodnych systemów obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej. Druga część koncepcji kładzie nacisk na precyzyjne niszczenie celów lądowych oraz morskich, znajdujących się w regionie. Według Dyplomanta wielodomenowe rosyjskie zdolności A2/AD, dyslokowane w zmilitaryzowanych bastionach od Arktyki po Morze Czarne, tworzą wysuniętą fortecę, strzegącą powietrznych, morskich i lądowych podejść do wschodnich rubieży NATO.

Według mojej opinii przedstawione w rozdziale analizy są poprawne i słusznie podkreślają znaczenie bastionów.

W rozdziale czwartym „Państwa wschodniej flanki NATO wobec wyzwań i zagrożeń A2/AD” (s.197-233) Dyplomant dokonuje analizy i przedstawia zasadnicze cele polityki bezpieczeństwa państw regionu z uwzględnieniem zagrożeń ze strony FR i jej zdolności A2/AD. Analizie poddano potencjały militarne Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Rumunii i Norwegii - w zakresie sił i środków niezbędnych do przełamania rosyjskich zdolności antydostępowych.

W toku przeprowadzanych badań Dyplomant stwierdza, że państwa wschodniej flanki nie dysponują odpowiednim potencjałem „kontrantydostępowym” i muszą go budować od podstaw. Analiza potencjału militarnego wykazała krytyczne braki w ramach całego segmentu naziemnej obrony powietrznej (krótkiego i średniego zasięgu) oraz systemów precyzyjnego rażenia dalekiego zasięgu. Strategiczne luki obejmują również cały segment marynarki wojennej (oprócz Norwegii). Szczególne zauważalne są braki w ramach zdolności oddziaływania w wymiarze Anti-Access. W wymiarze Area-Denial państwa wschodniej flanki dysponują bogatym potencjałem, jednak w wielu przypadkach bazuje on na przestarzałych systemach posiadających ograniczone zdolności do zwalczania np. nowoczesnych platform rozpoznawczo-uderzeniowych.

Dyplomant podkreśla, że w celu uzyskania odpowiednich zdolności państwa wschodniej flanki dążą do zmiany tego stanu rzeczy i rozpoczęły proces kompleksowej modernizacji, mającej na celu pozyskanie zdolności przełamujących rosyjskie A2/AD (lata 2030-2035). Należy podkreślić, że przedsięwzięcia te są proporcjonalne do możliwości budżetowych poszczególnych państw. Zdecydowanie najbardziej rozbudowany program modernizacyjny przewiduje strona polska, która do 2030 roku będzie dysponować wielowymiarowymi zdolnościami, zarówno w ramach wielowarstwowej obrony powietrznej jak odpowiednim potencjałem rażenia.

W rozdziale piątym zatytułowanym „Adaptacja Sojuszu Północnoatlantyckiego w dobie wyzwań i zagrożeń A2/AD” (s.234-272) Autor przeanalizował stanowisko Sojuszu Północnoatlantyckiego względem konieczności transformacji realizowanej „polityki odstraszania” w kontekście wyzwań i zagrożeń generowanych przez rosyjskie zdolności A2/AD. Przedstawił kluczowe przedsięwzięcia NATO w ramach wzmocnienia wschodniej flanki, podejmowane od szczytów Sojuszu w Newport (2014 r.) do Madrytu (2022 r.) Rozdział ten podejmuje również problematykę zaangażowania sił amerykańskich w budowę architektury bezpieczeństwa wzdłuż wschodniej flanki NATO.

Dyplomant uwydatnia, że analiza rosyjskich zdolności A2/AD wzdłuż wschodnich granic NATO wykazała, iż przerzut sił wsparcia NATO, zarówno drogą morską, powietrzną i lądową, w przypadku regionalnego konfliktu na wschodniej flance może okazać się w znacznym stopniu ograniczony. W takim scenariuszu w pierwszej fazie potencjalnego konfliktu, kluczową rolę odgrywać będą jednostki operujące już wewnątrz parasola A2/AD.

Stała obecność sił NATO na wschodnich rubieżach wzmacnia potencjał odstraszenia Sojuszu, a w wypadku konfliktu w tym regionie zapewni siły i środki, niezbędne do odparcia agresji już na samym początku ewentualnego kryzysu.

Dyplomant akcentuje, że istotnym elementem wpisującym się w politykę odstraszenia NATO na wschodniej flance stały się również przedsięwzięcia, mające na celu rozbudowę infrastruktury niezbędnej do przyjęcia sił wsparcia. Przemieszczanie się dużych formacji wojskowych wymagają czasu i wiąże się z rzeczywistym ryzykiem, szczególnie jeżeli przeciwnik ma znaczne możliwości A2/AD. W tym kontekście priorytetowo potraktowano budowę wszelkiego rodzaju punktów logistycznych (np. magazyny na broń, amunicje) na wschodniej flance. Dyplomant stwierdza, że mimo znaczących zmian w systemie odstraszenia NATO nie odnotowało wystarczających postępów względem rosyjskich zagrożeń A2/AD. Odczuwalny jest brak misji, obejmującej dyslokację sił i środków na wschodniej flance, niezbędnych do przełamania rosyjskich zdolności A2/AD, zwłaszcza obrony powietrznej i artylerii raketowej dalekiego zasięgu. Dyplomant potwierdza, że możliwość przeprowadzania skutecznej operacji na lądzie wymaga szybkiego zniszczenia rosyjskich instrumentów A2/AD i utrzymania przewagi w powietrzu. Sojusz powinien dążyć do ustanowienia misji na wschodniej flance, obejmującej rozmieszczanie ofensywnych i defensywnych sił i środków, zdolnych do przełamania rosyjskich aktywów A2/AD na lądzie, w powietrzu i na morzu. Analizy wskazują na potrzeby rozmieszczenia broni precyzyjnej typu stand off. W wymiarze defensywnym należałoby dążyć do wzmocnienia naziemnej obrony i ochrony wybrzeża.

W rozdziale szóstym zatytułowanym „Elementy strukturalne scenariusza ryzyka konfrontacyjnego status quo „wschodniej flanki NATO” (s.273-287) Autor zaproponował potencjalny scenariusz konfliktu na wschodniej flance w antydostępowym środowisku walki. Autor przedstawił rozwój sytuacji w poszczególnych fazach: F1-observacja, F2-eskalacja, F3-konflikt oraz F4-deeskalacja/odbudowa pokoju. W konkluzji Dyplomant stwierdził, że sytuacja polityczno-wojskowa i gospodarcza w Europie jest znacznie bardziej niebezpieczna niż „strategiczna stabilność epoki zimnej wojny”. Oprócz typowych zagadnień militarnych, Autor wskazuje o konieczności wzmocnienia ochrony strategicznych linii komunikacyjnych, zarówno na morzu jak i na lądzie. Państwa regionu powinny posiadać plany użycia sił zbrojnych względem działań poniżej progu otwartej wojny, przed uruchomieniem art. 5 i rozpoczęcia operacji sojuszniczej. Zasadna jest także rozbudowa infrastruktury magazynowej w państwach bałtyckich. Słusznie zauważa Doktorant, że w obecnym okresie na znaczeniu ponownie zyskały klasyczne zadania, takie jak ochrona żeglugi transatlantyckiej, kontrola morza oraz działania z zakresu zapewniania bezpieczeństwa morskigo.

W **zakończeniu** (s.288-294) Doktorant przedstawił syntezę najistotniejszych treści dotyczących obszaru badań oraz przedstawił wnioski końcowe z przeprowadzonych badań, w tym w odniesieniu do weryfikacji hipotezy głównej i sześciu hipotez szczegółowych, stopnia osiągnięcia głównego celu badawczego oraz pozytywnego etapu poszukiwania odpowiedzi na problem główny i problemy szczegółowe.

Wg mojej opinii wnioski płynące z przeprowadzonej przez Doktoranta analizy, w zdecydowanej większości są poprawne, wyważone i zgodne z literaturą przedmiotu. Autor określił model rosyjskich zdolności A2/AD oraz ich wpływ na architekturę bezpieczeństwa wschodniej flanki NATO wraz ze scenariuszami potencjalnego konfliktu.

4. Ocena układu i redakcji rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska została opracowana na 327 stronach i składa się z wykazu skrótów, wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel, załącznika i streszczenia.

Badania metodologiczne Autor przedstawił we wstępie, natomiast efekty badań zamieszczone zostały w podsumowaniach do sześciu rozdziałów merytorycznych (I, II, III, IV, V, VI) i w zakończeniu. W pracy zamieszczono 57 rysunków i 55 tabel, które są uzupełnieniami prowadzonych badań.

Bibliografia zawiera 351 pozycji, w tym 33 stanowią dekrety, doktryny, koncepcje, strategie, akty prawne, oświadczenia, rezolucje; 83 opracowania zwarte; 78 artykuły naukowe i 157 netografia. W mojej ocenie literatura jest szeroka i została dobrana do tematyki rozprawy. Bibliografia obejmuje wydawnictwa zwarte i artykuły naukowe w języku polskim, oraz analityków ze znanych ośrodków naukowo-badawczych ze Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Federacji Rosyjskiej, Szwecji, Estonii, Litwy, Łotwy, Rumunii i Norwegii. Na uwagę zasługuje literatura rosyjskojęzyczna, która bazowała na strategicznych dokumentach doktrynalnych oraz artykułach publikowanych na łamach renomowanych czasopism wojskowych.

Podstawę źródłową pracy stanowią oficjalne dokumenty i strategie publikowane przez NATO oraz organizacje narodowe odpowiadające za strategię, bezpieczeństwo i politykę. Bardzo ważną literaturą były monografie i artykuły naukowe, analityczne poświęcone zarówno transformacji NATO, jak i szeroko pojętemu bezpieczeństwu. W aspekcie techniczno-wojskowym ważnym elementem były także raporty instytucji państwowych i organizacji międzynarodowych oraz opracowania ośrodków analitycznych i eksperckich. Dla analizy wykorzystano także komunikaty i doniesienia prasowe oraz różnego typu publikacje elektroniczne. Wartością dodaną są przeprowadzone wywiady eksperckie.

Układ dysertacji uważam za przejrzysty i logiczny, czego wyrazem są kolejne treści wynikające z poprzedzających rozdziałów. Podczas analizy przedstawionej do recenzji

monografii, odniosłem bardzo pozytywne wrażenie co do wiedzy i umiejętności pisarskich Autora. Sposób przekazywania treści jest zrozumiały, co powoduje, że dysertację czyta się przyjemnie, gdyż przekaz jest jasny i klarowny, pomimo, że prezentowane treści w znacznej mierze dotyczą skomplikowanych zagadnień operacyjnych. Omówione zagadnienia zostały wzbogacone tabelami i mapkami z zasięgiem uzbrojenia, co bardzo pozytywnie wpływa na lepsze zobrazowanie środowiska operacyjnego.

Poszczególne rozdziały posiadają odpowiednie wprowadzenia skorelowane z rozwiązywanymi kluczowymi pytaniami badawczymi. W ogólnym ujęciu, tytuły rozdziałów przedstawiają stopniowy rozwój zagadnień całej pracy, a zawarte w rozdziałach treści odpowiadają ich tytułom. Tym samym, prowadzone przez Doktoranta rozważania, według mojej oceny są czytelne i łatwe do zrozumienia.

Szata graficzna generalnie jest staranna, oprócz kilkunastu literówek i zwrotów. Np. tabele 28 i 30 mają ten sam tytuł (Rosyjskie zdolności A2/AD w obwodzie kaliningradzkim). Na stronie 166 w tytule tabeli 30 powinno być (Rosyjskie zdolności A2/AD w rejonie Morza Czarnego). Na stronie 198 autor powołuje się na 27 państw członkowskich (w tym czasie było 30 członków). Błędy te nie obniżają wartości pracy, ale brzmią mało profesjonalnie. Pod względem redakcyjnym rozprawa została przygotowana poprawnie.

Reasumując oceniam, że przedstawiona do recenzji dysertacja pod względem układu i edycji nie odbiega od przyjętych kanonów i oceniam ją pozytywnie.

W niniejszej recenzji sformułowałem następujące pytania dla Doktoranta z prośbą o ustosunkowanie się do nich.

- 1) Czy udział Polski w inicjatywie NATO *Nuclear Sharing* wpłynie na poprawę bezpieczeństwa Polski? Proszę o szersze ustosunkowanie się do zagadnienia w obliczu rosnących taktycznych zdolności jądrowych FR.
- 2) Nawiązując do treści rozdziałów. Oprócz powrotu starych wyzwań, jakie główne zagrożenia, według Doktoranta, będą miały wpływ na niestabilność środowiska strategicznego w najbliższej przyszłości?
- 3) Czy koncepcja niejądrowego odstraszenia strategicznego Rosji (środki precyzyjnego rażenia) w początkowej fazie konfliktu lokalnego lub regionalnego o niskiej intensywności przejmie zadania przeznaczone dla broni jądrowej? Jak Doktorant ocenia odstraszący efekt groźby użycia broni precyzyjnego rażenia w stosunku do użycia broni jądrowej?

5. Ocena kwalifikacyjna i wniosek końcowy

Przeprowadzona analiza recenzowanej dysertacji doktorskiej mgr Patryka REŚKIEWICZA pozwala stwierdzić, że Doktorant przedstawił oryginalne i dojrzałe opracowanie naukowe, wykazując się zarówno ugruntowaną wiedzą teoretyczną jak i kompetencjami w zakresie metod badawczych pozwalających na rozwiązanie ważnego problemu badawczego w zakresie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

Według mojej oceny recenzowana rozprawa doktorska jest oryginalnym opracowaniem autorskim o dużym znaczeniu dla badań w obszarze współczesnego i przyszłego bezpieczeństwa międzynarodowego i wnosi nowe treści w zakresie problematyki stanowiącej obszar badawczy oraz jest twórczym indywidualnym dorobkiem Doktoranta. Autor wykazał się głęboką znajomością problematyki dotyczącej NATO i Federacji Rosyjskiej w kontekście ich rozwoju, struktur dowodzenia i sił, zadań oraz prowadzonej polityki, a zawarte w niej treści posiadają znamiona dużej użyteczności dla środowisk akademickich. Do najważniejszych osiągnięć Autora zaliczam: trafny wybór tematu, jego znaczenie poznawcze i praktyczne, całościową analizę tematu w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa, dobry poziom merytoryczny, zrealizowanie celu głównego i uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Należy podkreślić, że przedstawiona praca doktorska wskazuje na pełne przygotowanie Doktoranta do dalszej samodzielnej kariery badawczej i jest wartościowym opracowaniem, spełniającym warunki stawiane ustawowo rozprawom doktorskim.

Reasumując, stwierdzam, że recenzowana dysertacja mgr. Patryka REŚKIEWICZA, ŚRODOWISKO BEZPIECZEŃSTWA WSCHODNIEJ FLANKI SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO W OBLICZU ROSYJSKICH ZDOLNOŚCI ANTYDOSTĘPOWYCH A2/AD (ANTI-ACCESS/AREA-DENIAL) spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim z dziedziny nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, zgodnie z ustawą z dnia 14.03.2003r. („Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki” – Dz.U. 2017 r. poz.1789) w związku z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r, poz. 574).

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Pana mgr Patryka REŚKIEWICZA do publicznej obrony przedłożonej rozprawy doktorskiej.

.....
dr hab. Stanisław ZARYCHTA